

สร้างบารมี

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๕๗

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขาว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

อันนี้คำถามเขาเขียนมาตั้งนานแล้วนะ

ถาม : ๑. สำหรับฆราวาสที่ยังไม่ได้บรรลุนิพพานอันใด แต่อยากมีสัมมาทิฏฐิเพื่อจะได้เดินเป็นทางตรงไปสู่พระนิพพาน (แม้จะช้าเพราะยังไม่ได้บวช) สัมมาทิฏฐินี้สามารถสร้างได้โดยการมีเพียงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง เป็นสรณะของชีวิต โดยการอธิษฐานพระนิพพานเพียงอย่างเดียว และโดยการสวดมนต์เพื่อทำความสงบของใจเพียงเท่านั้น มิได้หวังอานิสงส์จากการสวดมนต์อื่นๆ เช่น เพื่อให้ทำมาค้าขึ้น คาถาต่างๆ เช่น ตอนนี้นำสวดมนต์จักษุ อยู่ค่ะ

๒. ดิฉันใช้วิธีพุทโธแล้วนับเลขไปด้วยในการทำสมาธิ ปรากฏว่าสามารถทำสมาธิได้ดี แต่เวลาเวทนาเกิด บางครั้งแรงมากจนไม่อยากจะนับ จึงเปลี่ยนมากำหนดพุทโธถี่ๆ หรือได้แต่คิดว่าเวทนาไม่ใช่เรา ดิฉันทำถูกไหมคะ หรือควรจะฝืนพุทโธไป นับเลขต่อไปค่ะ

ตอบ : ข้อที่ ๑ ก่อน “๑. สำหรับฆราวาสที่ยังไม่ได้บรรลุนิพพานอันใด แต่อยากมีสัมมาทิฏฐิเพื่อจะได้เดินเป็นทางตรงไปสู่พระนิพพาน แม้จะช้าเพราะไม่ได้บวช สัมมาทิฏฐินี้สามารถสร้างได้โดยการมีเพียงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง เป็นสรณะของชีวิต โดยการอธิษฐานพระนิพพานเพียงอย่างเดียว และโดยการสวดมนต์”

พูดถึงว่าความปรารถนา การปรารถนานะ เราสร้างบารมี การสร้างบารมี ทุกคนปรารถนา มา เพียงแต่ว่าเรามีความคิดอย่างนี้มันก็แบบว่าเป็นสัมมาทิฏฐิ เป็นความเห็นที่ถูกต้อง เพราะเราปรารถนาสมบัติที่แท้จริง สมบัติที่แท้จริงคือ เห็นใหม่ เขาบอกว่าปรารถนาไปสู่พระนิพพาน ปรารถนาไปสู่สิ้นสุดแห่งทุกข์ แล้วเวลาเราปรารถนาแล้ว ด้วยการสวดพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ด้วยการสวดมนต์ แล้วการสวดมนต์นี้เราไม่ใช่ปรารถนาเป็นอย่างอื่น เช่น ทำมาค้าขึ้น หรือคาถาต่างๆ

การทำมาค้าขึ้น การต่างๆ มันเป็นผลข้างเคียง มันเป็นผลว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ถ้าเราทำคุณงามความดีอย่างไร ผลตอบสนองมามันเป็นความดีอยู่แล้ว ฉะนั้น ความดีอยู่แล้ว ทำสิ่งใดมันก็ประสบความสำเร็จทั้งหมด มันเป็นเรื่องล่องใจ ประสบความสำเร็จหมดแล้ว ว่าจะไปสู่นิพพาน ไม่อยากไปแล้ว อยากจะเฝ้าสมบัติ อยากจะเฝ้าสิ่งนี้

แต่ถ้าเราปรารถนานิพพานนะ สิ่งที่เราทำมาเราทำของเราไป เราทำของเราไป เราทำของเราให้ถูกต้อง การสร้างบารมีนะ คุณติ เวลาที่ว่าใครบวชแล้ว ที่ว่าฟังธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคนเดียวเป็นพระอรหันต์ เวลาเราปฏิบัติต่อไปข้างหน้า บอกว่าต่อไปอนาคตกาลพระศรีอริยเมตไตรยจะมาตรัสรู้ พระศรีอริยเมตไตรยตรัสรู้แล้วคนจะภาวนาง่าย ทุกคนก็ปรารถนาจะไปเกิดพร้อมกับพระศรีอริยเมตไตรย เวลาไปเกิดพร้อมพระศรีอริยเมตไตรย เรามีสิทธิอะไรที่เราจะไปเกิดพร้อมพระศรีอริยเมตไตรย

ถ้าเราอยากไปเกิดพร้อมกับพระศรีอริยเมตไตรย เราก็ต้องสร้างคุณงามความดี เราต้องปรารถนา แล้วเราสร้างคุณงามความดีไป ถ้าคุณงามความดีมันสมควรมันก็จะไปเกิดร่วม เห็นใหม่ ในการปฏิบัติ เพราะพระศรีอริยเมตไตรย อนาคตกาล เพราะท่านได้สร้างบุญญาธิการมาเยอะมาก

คำว่า “เยอะมาก” คุณติ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกเลย ในพระไตรปิฎกพูดไว้ว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านพูดว่า ท่านเป็นคนที่มียานาवासาน้อย เพราะท่านมีอายุแค่ ๘๐ ปี ท่านถึงวางธรรมวินัยไว้อีก ๕,๐๐๐ ปี

แต่พระศรีอริยเมตไตรย ข้างหน้าจะมีอายุ ๘๐,๐๐๐ ปี เสวยเป็นกษัตริย์ เป็นจักรพรรดิ ๔๐,๐๐๐ ปี แล้วออกบวชจะตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วยังมีอายุอีก ๔๐,๐๐๐ ปี

๔๐,๐๐๐ ปีมาหักลบกับ ๕,๐๐๐ ปี มันแตกต่างกันเยอะมากเลย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงบอกว่า เรามีवासาน้อย อายุเราแค่ ๘๐ ปี แล้วจะวางธรรมวินัยไว้อีก ๕,๐๐๐ ปี นี่พูดถึงว่า ฉะนั้น เรยกอันนี้ขึ้นมาให้เห็นว่า ถ้าเราปรารถนาอย่างนั้น เราต้องสร้างบุญกุศล เราต้องมีเหตุผลเพียงพอ ถ้ามีเหตุผลเพียงพอ มีเหตุผลที่ดีแล้วถึงจะไปเกิดร่วม ไปเกิดได้ตรัสรู้ง่าย ๆ ได้ถึงพระนิพพาน

ฉะนั้น สิ่งนี้อยู่ในอนาคตตั้งสถาน อยู่ในพระไตรปิฎกที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยากรณ์ไว้ ถ้าพยากรณ์ไว้ อนาคต เราบอกว่า เวลาคนเราเกิดมาไม่มีนรกไม่มีสวรรค์ ไม่มี

สิ่งใดเลย ไม่มีสิ่งใด มันเป็นเรื่องของศรัทธาความเชื่อ ถ้าไม่มีศรัทธาไม่มีความเชื่อเลย แล้วยิ่งในปัจจุบันนี้ด้วยทฤษฎีของเรา เรามีการศึกษาของเรา พอมีการศึกษาขึ้นมาแล้วเป็นวิทยาศาสตร์ ต้องพิสูจน์ได้ๆ พิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ พิสูจน์แล้วต้องเอามาเปิดเผย ใอันมันเป็นเรื่องโลก วิทยาศาสตร์มันเป็นสสาร มันเป็นสิ่งวัตถุที่มันเห็นได้ด้วยตา ถ้าอย่างพวกสิ่งที่สสารที่เราไม่เห็นด้วยตา เขาก็เห็นด้วยเทคโนโลยีที่สามารถพิสูจน์ได้

ทีนี้ความรู้สึกของคน จิต แล้วกิเลสที่มันเป็นนามธรรมมันละเอียดกว่านี้เยอะแยะมากเลย แล้วพอมันละเอียดแล้ว คุณ จิตนี้ ชาตรู้ สันตติที่มันมีชีวิต ชาตที่มันมีชีวิต ชาตที่แปรปรวน ชาตที่พลิกแพลง ชาตที่ปลิ้นปล้อน แล้วปลิ้นปล้อนขึ้นมา แล้วสสารสิ่งที่เป็นทฤษฎีต่างๆ จะเข้าไปจับอย่างไร

อย่างเช่นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าเป็นปริยัติ เป็นการศึกษา ศึกษา ก็ศึกษามา ศึกษาเป็นปริยัติ แล้วเวลาปฏิบัติละ เวลาปฏิบัติเข้าไปมันเป็นข้อเท็จจริง เห็นไหม นามธรรมกับนามธรรม สัมมาทฤษฎีมีความเห็นชอบ การปฏิบัติไปโดยความเห็นชอบ งานชอบ งานชอบคืองานอะไร งานที่เราทำอยู่นี้ งานชอบ เพียรชอบ สติชอบ สมาธิชอบ ความชอบ ธรรม ความชอบธรรมมีหลายละเอียด

มรรค ๔ ผล ๔ กิเลสหายๆ ก็เรื่องหนึ่งนะ เวลาทำความสงบของใจเข้ามา ใจไม่สงบก็ทุกข์ยากมาก เวลาทำเราทำขึ้นมา แต่เวลามันสงบเข้ามาแล้วละ สงบเข้ามาแล้วเราก็ไปคิดมันอีก คิดอยู่ในสมาธิ ถ้าคิดในสมาธิ มันเป็นมิจฉาหรือเป็นสัมมาละ ถ้าเป็นสัมมา สัมมาสมาธิ เพียรชอบออกไปงานชอบ งานชอบมันออกคั่นคว่ำของมัน เห็นไหม งานมันละเอียดลึกซึ้งเข้าไป ถ้าลึกซึ้งเข้าไป เวลาปฏิบัติขึ้นไปมันถึงว่ามันเป็นพุทธศาสน์

พุทธศาสน์เป็นสังฆธรรม สังฆธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาแล้ว แล้ววางธรรมวินัยนี้ไว้ ครุบาอาจารย์ท่านปฏิบัติมาแล้ว ท่านรู้จริงของท่าน ท่านปฏิบัติของท่าน นี่ท่านปฏิบัติของท่าน นี่พูดถึงสังฆธรรมอย่างนี้ แต่เวลาที่ว่าเรายังปฏิบัติกันไม่ได้ เรา ก็มีความปรารถนา มีความเชื่อของเรา ถ้ามีความเชื่อของเรา เวลาทำขึ้นไป เวลามันจะพิสูจน์เป็นวิทยาศาสตร์ๆ มันเป็นวิทยาศาสตร์จริงๆ วิทยาศาสตร์ถ้าเราทำได้จริง ถ้าทำได้จริง

เพียงแต่ว่า เขาบอกว่า “ถ้าเป็นฆราวาสที่ยังไม่บรรลุนิพพานแต่อยากมีสัมมาทฤษฎี”

อยากมีสัมมาทิฐิ มันแบบว่าคบบัณฑิต มันคอยโน้มน้ำไป คบบัณฑิต ไม่คบพาล คบบัณฑิต บัณฑิตข้างนอก บัณฑิตก็มีครูมีอาจารย์ มีสังคมที่ประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้าคบพาล ละ พาลก็พา เห็นใหม่ นรกสวรรค์ไม่มี ทุกอย่างไม่มี มันคบพาลไป นี่บัณฑิตกับพาลข้างนอก

บัณฑิตกับพาลข้างใน ถ้าบัณฑิตกับพาลข้างใน ถ้ามีสติสัมปชัญญะที่เราจะปฏิบัติ เราจะทำของเราเป็นสัมมาทิฐิ ถ้าสัมมาทิฐิ เราระลึกถึง มีสัมมาทิฐิระลึกถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นแก้วสารพัดนึกของเรา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เราระลึก ระลึกอย่างไร ระลึกว่า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านสอนอะไร พระธรรม สัจธรรมเป็นอย่างไร เวลาพระสงฆ์ พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ ครูบาอาจารย์ ท่านประพฤติปฏิบัติตัวอย่างไร ถ้าเราเอาตัวนี้เป็นตัวตั้ง เอาเป็นเป้าหมาย แล้วเราปฏิบัติตาม

ไม่ใช่ระลึกพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นแก้วสารพัดนึกก็นึกว่าลูกแก้ว เป็นลูกแก้ว ลูกแก้วมันไม่มีอะไรเทียบเคียงไง แต่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แก้วสารพัดนึก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านทุกขัยากมาขนาดไหน ท่านออกค้นคว้าอยู่ ๖ ปี เวลาท่านตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ท่านเป็นครูสอนตั้งแต่เทวดา อินทร์ พรหมทั้งหมด ท่านมีวิมุตติสุข ท่านมีความจริงของท่าน นี่พระพุทธ

พระธรรม พระธรรมคือสัจธรรมที่มันเกิดขึ้นตามความเป็นจริงที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้ได้ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์ธัมมจักขุ พระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม พระสงฆ์มีดวงตาเห็นธรรม พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

“ระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นสรณะของชีวิต แล้วอธิษฐานถึงนิพพานอย่างเดียว”

อธิษฐานก็อธิษฐานตั้งไว้ อธิษฐานบารมี บารมีสิบทัศ อธิษฐานตั้งไว้ นี่บารมีธรรม เราอธิษฐานตั้งไว้แล้วสร้างคุณงามความดีไป ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

เราจะบอกว่า ก็ดำรงชีวิตเราปกตินี้แหละ ดำรงชีวิตของเรา แต่มีสติสัมปชัญญะอยู่กับ สัจธรรม อยู่กับธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประพฤติปฏิบัติธรรมจนจิตใจ มันเป็นธรรมขึ้นมา ก็เป็นโสดาบัน เป็นสกิทาคามี เป็นอนาคามี เป็นพระอรหันต์คือนิพพานไป ถ้ามันปฏิบัติธรรมตามความเป็นจริงมันก็เป็นแบบนี้

แต่ถ้ามันปฏิบัติ ถ้าจิตใจเรามันยังไม่เป็นธรรม มันเป็นไตรลักษณ์ มันแปรปรวน เป็นไตรลักษณ์คือเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วดับไป เราก็พยายามทำของเราขึ้นมา

ฉะนั้น เขาบอกว่า “เพียงแต่ระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ใหม่ เป็นสภาวะของชีวิตแล้วอธิษฐานถึงนิพพานอย่างเดียวหรือ”

ระลึกที่ระลึกอย่างนี้ ทำของเราไป ถ้าจิตใจมันดีมันก็จะดีของมัน จิตใจเราดีนะ สิ่งที่เราทำอยู่นี้มันก็ชัดเจน ถ้าจิตใจเราท้อแท้ จิตใจเรามันหมดอำนาจวาสนา มันก็บอกว่าจะไปทางอื่นดีกว่า ไปทางอื่นดีกว่า

เราก็เกาะสิ่งนี้ไว้ให้เห็นสังขารในชีวิต ถ้าจิตใจเรามันท้อแท้ เราก็ว่าชีวิตนี้ก็มีเท่านั้น เวลาเกิดมาเกิดจากพ่อจากแม่ เกิดมาแล้วมีหน้าที่การงาน แล้วทำหน้าที่การงานของเรา ดำรงชีวิตของเรา สิ่งใดที่หาไว้ หาไว้เพื่อดำรงชีวิต ไม่ใช่หาไว้ด้วยความอาบเหงื่อต่างน้ำด้วยความทุกข์ยาก เป็นขี้ขำมัน เป็นขี้ขำคือดูแลรักษาแล้วไม่ได้ใช้สอยประโยชน์จากมัน แล้วเวลาตายไปมีความกังวล วิตกกังวลอยู่กับสิ่งนั้นอีก

แต่ถ้าเราหาไว้ เราก็ใช้ชีวิตของเรา ใช้เพื่อประโยชน์กับการดำรงชีวิต สิ่งใดเป็นประโยชน์กับบุญกุศล เราก็ทำของเรา แล้วชีวิตของเรามันไม่มีสิ่งใดมีคุณค่ากว่าการภาวนา กำหนดลมหายใจเข้านี้กพุท กำหนดลมหายใจออกนี้โก โธ พุท โธของเราไปเรื่อยๆ จิตใจของเราไปเรื่อยๆ หาทรัพย์สมบัติก็หาทรัพย์สมบัติจากภายนอก จิตใจมันมีพุท โธเข้ามา มันได้สัมผัสของมัน

สิ่งที่เป็นสมบัติพัฒนาหาซื้อได้กับโลกนี้ แต่หัวใจของเราเป็นนามธรรม สังขารขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ที่เราว่าอยู่นี้ ถ้าเราระลึกพุท โธๆ พุท โธเป็นที่ใจขึ้นมา เห็นไหม พุท โธเป็นที่ใจ พุท โธ พุทธานุสติในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างหนึ่ง เวลาพุท โธเป็นของเราๆ เพราะจิตใจมันเป็นอย่างมันจริงๆ ถ้าเป็นจริงๆ สิ่งนี้มันจะเป็นเนื้อหาสาระ เป็นข้อเท็จจริงในใจ นี่มันมีที่พึ่งจริงๆ ถ้ามีที่พึ่งจริงๆ ก็คำถามที่ ๑ มันก็จะจบไปเลย โอ๊ย! เราสู้ของเรา เราเห็นของเรา เราเป็นจริงของเรา จิตใจเรามีที่พึ่งของเรา ถ้ามีที่พึ่งของเราละ เราก็เกาะสิ่งนี้ไป มันมั่นคง ถ้าจิตใจมันได้สัมผัสขึ้นมาแล้วมันมั่นคง

แต่เราได้ฟังของเขา เราได้ฟังคนมา เราได้ศึกษามา มันไม่มั่นคงของมัน เห็นไหม นี่พูดถึงว่า “สำหรับฆราวาสที่ยังไม่ได้บรรลุธรรมอันใด แต่อยากมีสัมมาทิฏฐิเพื่อจะได้เดินในทางตรงไปสู่พระนิพพาน ถึงไม่ได้บวช”

สัมมาทิฏฐินี้สามารถสร้างได้โดยการ เห็น ใจไหม สร้างได้โดยการมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ใช่ไหม

สัมมาทิฏฐินี้มันเป็นความเห็นชอบ คำริชอบ งานชอบ ถ้าเรามีพระธรรม สังฆธรรม สังฆธรรมนั้นนะสัมมาทิฏฐิ อันนั้นเป็นความจริง ฉะนั้น สิ่งที่สังฆธรรม สังฆจะความจริงนั้นละ

“เป็นที่พึ่งในชีวิต โดยอธิษฐานนิพพานเพียงอย่างเดียว”

นี่เขาว่าการสวดมนต์ สวดมนต์แล้วไม่ใช่การอย่างอื่น

ใช่ การสวดมนต์เราสวดมนต์เป็นการเจริญพุทธานุสสติ สิ่งนี้เป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราก็สวดมนต์ของเรา การสวดมนต์มันก็เหมือนพุทโธนั่นแหละ เราก็สวดมนต์เพื่อประโยชน์กับเรา ก่อนนอนเราก็สวดมนต์ของเราเพื่อจิตใจมันสรรเสริญพุทธานุสสติให้มีพระพุทธ พระธรรมในหัวใจ แล้วเราก็ออยู่ของเราโดยดำรงชีวิตของเราไป ทำคุณงามความดีของเราไป ปฏิบัติไป ถ้ามันจะได้ผลมันจะได้ผลของมัน นี่พูดถึงว่าข้อที่ ๑ ถูกไหม

ขอให้มีความหวัง มีน้ำใจ ระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ระลึกพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ถูก จิตใจของเราเนะ ที่พึ่งที่จริง อย่างอื่นไม่มีที่พึ่งเลย เห็นไหม เธอจงมีธรรมเป็นที่พึ่งเถิด พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง คือใจมันเกาะเกี่ยวมันก็มีที่พึ่งของมัน ไม่มีอย่างอื่นหรอก ตำรับตำราที่เป็นแค่การศึกษาเท่านั้น ปริยัติ เวลาปฏิบัติขึ้นมา เราพุทโธ เรามีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง ก็มีพระธรรมเป็นที่พึ่ง ถ้าเป็นที่พึ่ง ถ้าใจมันเป็นจริงขึ้นมา เราจะมั่นคงมาก แล้วเราจะมีหลักเกณฑ์มาก

อันนี้พูดถึงว่าจะทำอะไรให้เป็นสัมมาทิฏฐิ เพราะคำถามเขากล่าวเหมือนว่า กลัวว่าตอนนี้ยังคิดคืออยู่ใง ถ้าต่อไปอนาคตมันจะเหลวไหลไปทางไหน มันจะออกนอกทางไปใง ถึงได้ถามว่าจะทำอะไรต่อไป

จะอย่างไร คือสุคติในปัจจุบันนี้ คือในปัจจุบันนี้เรายังคิดดีทำดีอยู่ มีสติสัมปชัญญะอยู่ อนาคตดีแน่นอน แต่ถ้าในปัจจุบันนี้เราคิดดีอยู่ แต่เราไม่มีสติ ไม่มี

การดูแลรักษาต่อไป อนาคตอะไรจะเกิดขึ้นเรายังไม่รู้ใจ แต่ถ้าเราปัจจุบันดี อนาคตมันต้องดีขึ้นมาแน่นอน ฉะนั้น สัมมาทิฐิฐิ ความเห็นถูกต้องดีงาม แล้วรักษาของเราไป

“๒. ฉะนั้นใช้วิสุทธิแล้วนับเลขไปด้วยในการทำสมาธิ ปรากฏว่าสามารถทำสมาธิได้ดี แต่เวลาเวทนาเกิดบางครั้งแรงมากจนไม่อยากจะนับ จึงเปลี่ยนมากำหนดพุทโธถี่ๆ หรือได้แต่คิดว่าเวทนาไม่ใช่เรา ฉะนั้นทำถูกไหมคะ หรือจะฝืนพุทโธนับเลขต่อไป”

ที่นี้การว่าพุทโธนับเลข อันนี้เขาเรียกว่าเป็นประสบการณ์ เป็นปัจจัยตั้ง รู้จำเพาะตน อันนี้ถูกต้องแล้วดีด้วย พุทโธแล้วนับเลข พุทโธหนึ่ง พุทโธสอง พุทโธสาม พุทโธสี่ นับเลขไปเรื่อยๆ ถ้าเรานับเลขแล้วดี ทำสิ่งใดก็ได้แล้วแต่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากรรมฐาน ๔๐ ห้อง วิธิการ ๔๐ วิธิการ ทำอะไรก็ได้ ขอให้จิตใจของเราสงบ ทำอะไรก็ได้ ขอให้เราได้ผลประโยชน์ ทำอะไรก็ได้ เห็นไหม

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกกรรมฐาน ๔๐ ห้อง พุทธานุสติ ธรรมานุสติ สังฆานุสติ มรรคานุสติ เทวตานุสติ พุทโธก็ได้ ธรรมก็ได้ สังโฆก็ได้ คิดถึงเทวดาก็ได้ คิดถึงความตายก็ได้ อะไรก็ได้

ที่นี้เพียงแต่ว่า เพราะอันดับหนึ่งพุทโธไปก่อน แต่ถ้าพุทโธแล้ว พุทโธๆ พุทโธด้วยความเคยชิน ถ้าพุทโธหนึ่ง พุทโธสอง นับเลข นับเลขแล้วดี นับเลขแล้วดี ทำสมาธิได้ดี ก็ดี ก็นับเลขต่อไป แต่ถ้าเวทนามันเกิด เราก็นับเลข ถ้าเวทนาเกิดนะ เราก็นับเลขๆ นับเลขอยู่อย่างนั้นนะ ชัดๆ ไว้อย่างนั้นนะ เวทนาเกิดขึ้นโดยข้อเท็จจริง

ลมพัดมาแล้ว ลม อากาศ ความร้อนของมัน อากาศที่มันร้อนมันลอยตัวขึ้น ลมมันก็พัดผ่านไป มันเป็นธรรมดา นี่ก็เหมือนกัน พอมันไปมันเกิดเวทนาเป็นธรรมดา พอเกิดเป็นธรรมดา ถ้าเราพุทโธๆ ต่อไป เวทนามันเกิดแล้วก็ดับไปเป็นธรรมดา ถ้าเราพุทโธหนึ่ง พุทโธสอง เวทนามันดับ

ที่นี้ว่า ถ้าเวทนามันเกิดแล้วบางครั้งมันแรง มันแรง มันไม่ธรรมดาแล้วละ ถ้าลมมันพัดมา ถ้าลมเย็นพัดมามันก็ธรรมดา แต่ถ้าลมพายุพัดมา ไม่ได้ บ้านเรือนพังหมดเลย เราจะทำอย่างไรจะรักษาบ้านเรือนของเรา

เวลาเฮอริเคนจะมา ทางยุโรป หน้าต่างเขาต้องหาอะไรมาทำให้มันคงแข็งแรงของเขา แต่ถ้าความรุนแรงของเขามาก บ้านทั้งหลังมันยกไปเลย นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเวทนามันมา ถ้า

เราพุทธโฆได้เราก็พุทธโฆของเรา ถ้ามันพุทธโฆไม่ได้ เห็นใหม่ พุทธโฆไม่ได้ ถ้าเขาจะใช้ว่า “บางครั้งมันแรงจนทนไม่ได้” ไม่อยากจะนับเลข จึงเปลี่ยนมากำหนดพุทธโฆถี่ๆ”

ถี่ๆ ก็ใช้ได้ พุทธโฆๆ พุทธธานุสติ พุทธโฆๆๆ พุทธโฆพร้อมลมหายใจเข้าและลมหายใจออก ลมหายใจเข้านี้กพุทธ ลมหายใจออกนี้กโธ อานาปานสติกับพุทธธานุสติร่วมกัน

ถ้าพุทธโฆถี่ๆ มันเป็นกำลัง พุทธโฆๆๆ เพราะไม่ให้จิตมันมีช่องว่างที่ออกไปรับรู้เวทนาเลย ทั้งๆ ที่เวทนามันเกิด มันรับรู้อยู่แล้วว่าเวทนามันเกิด พุทธโฆถี่ๆ สู้กับมันเลย ถ้าไม่มีปัญหา

แต่ถ้ามีปัญหา ถ้ามีปัญหาหรือมีกำลังแล้ว เห็นใหม่ “พุทธโฆถี่ๆ หรือได้แต่คิดว่าเวทนาไม่ใช่เรา”

หรือได้แต่คิดว่าเวทนาไม่ใช่เรา “หรือที่คิด” นี่คือใช้ปัญญา ถ้าสติมันดี พุทธโฆนับเลข มามันมีกำลังมาแล้ว พุทธโฆนับเลขมา จิตใจมันมันคง ถ้าพุทธโฆมาเรื่อยๆ ยังนับเลขมา จิตใจมันยังไม่มีหวั่นไหว เวลาเวทนามามันกระทบที่เคียวลัมเลย

แต่ถ้าพุทธโฆ พุทธโฆนับเลขมาเรื่อยๆ เห็นใหม่ จิตใจมันมีกำลัง พอเวทนามันเกิด เวทนามันแรง มันมีปัญหาคิดใจว่า เวทนาไม่ใช่เรา จะคิดว่ามันไม่ใช่เรา เราไม่ใช่มัน อย่างนี้ถูกไหม

อย่างนี้ใช้ปัญญา ใช้ปัญญาในการพิจารณาเวทนา ถ้าไม่มีปัญญาในการพิจารณาเวทนา เวทนามันเกิดขึ้นแล้วมันพิจารณาไม่ได้ เหมือนคน คนไม่รู้ไม่เห็นสิ่งใดมันจะไปคิดเรื่องอะไร แต่ถ้ามันรู้มันเห็นขึ้นมา บางทีมันก็กระทบรุนแรง บางทีมันรู้มันเห็นแล้วมันคิดได้

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเวทนานี้ไม่ใช่เรา แสดงว่ามีสติปัญญา ไม่ใช่เรา คือต่อสู้อันไหน คือมีกำลังที่จะสู้ได้ แต่ถ้ามันสู้ไม่ได้นะ เวทนานี้มันท่วมท้นจนมันไม่ไหวเลย ถ้ามันไม่ไหวเลย เตี้ยก็ถูกใจ

ฉะนั้น สิ่งที่ว่า “ดิฉันทำถูกไหมคะ ควรจะฝึกพุทธโฆต่อไปหรือนับเลข”

นับเลขก็ได้ ต้องอย่างนี้ ต้องแบบว่า หนึ่ง เวลาเราขับรถไป ข้างหน้าเป็นทางร่วมทางแยก เราจะไปทางไหน มีความจำเป็นไปทางไหน เวลาเราขับรถไป นี่ก็เหมือนกัน เวลาเราพุทธโฆไป เราจะไปทางไหนได้ เราไปทางนั้น อย่างนี้คือเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่ต้องเป็นปัจจุบัน ถ้าใครฝึกจนชำนาญแล้วนะ เวลาคนเขาขับรถจนชำนาญแล้วเขาจะไปถนน เขาเข้าเลนถูกต้องแล้วเขาเลี้ยวของเขาไปเลย เขาเข้าถึงเป้าหมายของเขาเลย

นี่ก็เหมือนกัน เวลาเราพุทโธนับเลขไปเรื่อยๆ ถ้ามันนับเลขไปได้ ถ้ามันไปได้มันก็ไปได้ ถ้าพุทโธนับเลขไปได้ คราวนี้เรามาแล้วเรามีธุระอย่างอื่น เราต้องไปทางอื่นก่อน เราก็พุทโธถี่ๆ หรือว่าถ้ามันจำเป็นต้องไปธุระหลายที่ เราจะใช้ปัญญา เวทนาไม่ใช่เรา เราไม่ใช่เวทนามันเป็นที่ว่าเราจะใช้อะไรในปัจจุบันนี้ เรามีความจำเป็นอย่างไร เราต้องการสิ่งใด เราใช้ปัจจุบันนี้

ฉะนั้น สิ่งที่หนูทำถูกต้องไหม

ถูก แต่คำว่า “ถูก” มันถูกที่ว่าเราใช้งานอะไร ใช้งานตอนไหนไง จะว่าถ้าถูกอย่างนี้บางคนเป็นเถรสองบาทด ถ้าพุทโธถี่ๆ ถูกก็จะพุทโธถี่ๆ

พุทโธถี่ๆ มันเอาไว้เวลาสู้กับสิ่งที่ป็นนิวรรณ์ สู้กับจิตใจที่มันจะตกวงค์ เวลามันไปเจอสิ่งใด ถี่ๆ นี่ทำให้มันชัดเจน ทีนี้พอถี่ๆ บางทีจิตใจเราคืออยู่แล้ว มันเบาลงก็ได้ คือให้มันนุ่มนวลอย่างนี้ก็ได้ จิตใจที่นุ่มนวลก็ควรจะได้สิ่งที่นุ่มนวล จิตใจที่แข็งกระด้างมันก็ต้องใช้สิ่งที่มีความรุนแรงต่อกัน

เวลาพุทโธๆๆ ทุกคนจะพูดอย่างนี้ละ บอกพุทโธๆ พุทโธจนหายไปเลย

พุทโธมันหายไปเลย มันหายไปตรงไหนละ พุทโธๆ เราชัดเจน มันชัดเจนตลอดจนมันพุทโธไม่ได้ ที่มันพุทโธไม่ได้แต่เราก็รู้อยู่อย่างนี้ไม่ได้หาย

พุทโธไม่ได้แล้วมันชัดเจน นี่มันเข้าสู่สมาธิ คือจิตนี้มันเป็นเอกัคคตารมณณ์ จิตมันเป็นหนึ่ง มันระลึกไม่ได้ มันสวຍไม่ได้ มันก็เป็นตัวของมันเอง แต่ถ้ายังพุทโธได้อยู่ พุทโธมีธาตุรู้แล้วระลึกพุทโธ มันเป็นสอง ก็ต้องสองไปก่อน

แต่นี้บอกว่า “เวลาพุทโธๆ แล้วมันละเอียดลง ละเอียดจนหายไปเลย”...ภวังค์ “ไอ้ที่ว่า “พุทโธๆ จนพุทโธไม่ได้ พุทโธหายไปเลย” นั่นนะตายหมด

พุทโธจนมันชัดเจนของมัน ละเอียดจนมันรู้ของมัน ความจริงมันเป็นแบบนี้ คนภาวนาเป็นมันจะรู้

บางคนบอกว่า “พุทโธๆๆ จนพุทโธไม่ได้เลย”

เราจะบอกว่า “สมมุติว่านี่ก็ได้ไหม”

“ได้ค่ะ”

คำว่า “ไม่ได้” คือปฏิเสธไง ไม่ได้คือเรียกเรื่องไง ไม่ได้คือเรารู้อยู่แล้วว่ามันจะไม่ได้ เราก็เลยไม่ได้ไว้ก่อนไง ทั้งๆ ที่มันยังไปสอนอยู่ เพราะไม่ได้ก็เกิดจากความรู้สึก เราพุทธโฆมัน ก็เสวยอารมณ์ ระลึกใจ วิตก วิจาร องค์ของสมาธิ เราวิตก วิจาร พุทกับโฆ พุทกับโฆ วิตก วิจาร แล้วไม่ได้กับได้ มันก็วิตก วิจาร ไอ้ที่ว่ามันละเอียด ละเอียดหรือหยาบ มันก็วิตก วิจาร เพียงแต่เราไปสวมชื่อของมันไฉนว่าเป็นอย่างนี้ๆ ไฉน แล้วก็ไปเทียบเคียงกันไฉน

แต่ถ้าเราปฏิบัติไป พอมีประสบการณ์มันจะรู้เรื่องอย่างนี้หมด จะพุทธโฆถี่ๆ ก็ได้ จะ พุทโฆนับเลขก็ได้ จะเป็นเวทนาถก็ได้ เพราะเป็นแล้วมันใช้ทั้งหมด เหมือนแม่ครัว แม่ครัวพอ เข้าครัวไป ของในครัวหยิบใช้ได้ทุกอย่างเลย เพราะเราเป็นเจ้าของ เราทำได้หมดเลย

แต่ถ้าเราเข้าไปนะ อย่างเช่นเราจะยืมใช้ครัวอันนี้ เขาบอกว่าถ้าจะยืมใช้ให้ใช้มีดได้ เล่มเดียว ใช้มีดกับกระทะเท่านั้น ไอ้นั้นเข้ามาแล้วใช้ชนิดเดียวอย่างนี้ แต่ถ้าเราเป็นเจ้าของ ครัว เราใช้ได้ทุกชนิดเลย เข้าไปในครัวเราใช้ได้ทุกชนิดเลย กรรมฐาน ๔๐ ห้อง การทำความสงบ ๔๐ วิธีการ

“ดิฉันทำถูกไหมคะ”

ถูก ถูกหมดเลย แต่ดิฉันทำถูกไหมคะ แล้วมันสงบไหมคะ มันสงบไหม มันดีไหม เอา สิ่งที่มันสงบ มันดี นั่นแหละถูก คือการปฏิบัติมันต้องมีความสงบ มีความระงับ มีความสุข มี สัจจะ มีข้อเท็จจริง

ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เห็นไหม เวลาทุกข์ ทุกข์สิ่งที่เราพยายามกระทำกันมันเป็น สัจจะเป็นความจริง แล้วสมุทัยคือความล่งเลงสงสัย สมุทัยคือตัดหาความทะยานอยาก สมุทัย คือการเทียบเคียง สมุทัยคือการอยากได้ผลโดยที่เหตุไม่สมควร แล้วโดยมรรค ดำริชอบ งาน ชอบ เพียรชอบ นี้โดยมรรค

โดยมรรค เห็นไหม โดยสมุทัยเป็นกิเลส นี้สมุทัยเป็นกิเลส เวลาโดยมรรค โดยมรรค คือธรรม ธรรมคือสัจธรรมความจริง โดยมรรค ถ้าโดยมรรค ที่นี้พิสูจน์กันแล้ว ถ้ามันเป็น ความจริง เกิดนิโรธคือการดับ คือการรู้แจ้ง

ถ้าการรู้แจ้งขึ้นมา ถ้าพุทธโฆนับ เวลามันสงบขึ้นมามันก็รู้แจ้งในระดับของสมาธิ รู้แจ้ง ว่าถ้าพุทธโฆนับเลขแล้วทำสมาธิได้ดี คำว่า “ได้ดี” มันรู้แจ้ง รู้แจ้งในการนับนั้น แต่พอรู้แจ้ง แล้ว สิ่งที่ต้องเนื่องไป พอรู้แจ้งแล้ว แจ้งอะไร

แจ้งในการนับเลขได้ผล แต่เวลาเวทนามันเกิด เพราะโดยปกติเราปลุกต้นไม้ไว้ใน
 กระจก ต้นไม้ในกระจก ต้นไม้มันเล็กอยู่ในกระจกนั้นมันก็ปลุกต้นไม้ไม่ได้ ถ้าต้นไม้มัน
 โตขึ้น กระจกนั้นแตก เพราะมันต้องเบ่งจนกระจกนั้นแตก

นี่ก็เหมือนกัน พอพุทโธนับเลขมันได้ ต้นไม้มันก็โตขึ้น แต่เวลามันโตขึ้น มันมีเวทนา
 มันมีการรับรู้ เห็นไหม ต้นไม้มันใหญ่ขึ้น ต้นไม้มันเจริญงอกงามขึ้น กระจกมันเล็กเกินไป
 แล้ว เราต้องเอาลงดิน เราต้องเปลี่ยนจากต้นไม้ต้องเอาลงดิน

ฉะนั้น ถ้าลงดินไปแล้ว ถ้าลงดินปลูกใหม่ ต้นไม้มันโตแล้วจะค้ำยันอย่างไร แล้วถ้า
 ลงดินไปแล้ว ถ้ารากแก้วมันยึดแล้ว มันเจริญเติบโตของมันไปได้ มันจะต่อเนืองไป นี่จิตมัน
 เป็นแบบนี้ ในการภาวนาจิตมันจะเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นไป

ฉะนั้น สิ่งที่ว่าข้อ ๒ นะ “ดิฉันใช้วิธีพุทโธและนับเลขไปด้วยในการทำสมาธิ ปรากฏ
 ว่าสามารถทำสมาธิได้ดี แต่เวลาเวทนาเกิด บางครั้งแรงมากจนไม่อยากจะนับเลข”

ถ้าเวทนามันเกิดนะ ถ้านับเลขต่อเนืองไป ถ้ามันดับได้มันก็ดับได้ ถ้ามันไม่ดับ เราก็
 หันหน้ามาสู่มัน เห็นไหม “บางครั้งมันแรงจนไม่อยากจะนับเลข จึงเปลี่ยนมากำหนดพุทโธ
 ถึๆ”

ก็ได้

“หรือได้แต่คิดว่าเวทนามิใช่เรา ดิฉันทำถูกไหมคะ”

ดิฉันทำถูกไหมคะ อยู่ที่ถ้าเปลี่ยนมานับเลขหรือถ้าเปลี่ยนมาถึๆ มันสู่วิหเวไม่วิหเว
 ถ้ามิวิหเว เราชัดๆ ขึ้นมา อย่างเช่นกลับไปนับเลขก็ได้ เพราะนับเลขมันชำนาญกว่า แต่ถ้ามิ
 วิหเว หรือได้แต่คิดว่าเวทนามิใช่เรา

ความคิดนั้นคือปัญญา มันมิใช่เราจริงๆ แยกกับมัน ถ้ามิกำลังต่อสู่มัน ถ้าปัญญามัน
 เท่าทันนะ แวบ! หายหมดเลย ถ้ามิทันนะ แล้วเดี๋ยวก็มาอีก เพราะอะไร มันเร็วมาก

ฉะนั้น “ดิฉันทำถูกไหม”

ถูก

“หรือควรที่จะพุทโธนับเลขต่อไป”

หรือจะควรหรือไม่ควร หรือจะควรมันก็อยู่ที่ว่าเราทำแล้ว ออกไปถี่ๆ แล้วสู๊! iveauใหม่ ถ้าสู๊! iveau เวทนาเจ็บมากขึ้น ถ้ามากขึ้น กลับไปนับเลขดีกว่า เพราะนับเลขมันมีหลักเกณฑ์ แต่ถ้านับเลขไม่ได้ กลับมาทำความสงบ

“อย่างนี้หลวงพ่อก็ไม่สับสนหรือ อย่างนี้หลวงพ่อก็สับสนแยเลย”

สับสนต่อเมื่อเราทำแล้วเราไม่มีหลักเกณฑ์ แต่ขณะที่เราต่อสู๊ เห็นใหม่ เราต่อสู๊ เราจะต่อสู๊กับเสือ เสือมันจะตบเอา เราจะใช้อะไรต่อสู๊กับเสือ

กิเลส เราพูด โธนับเลขมาเรื่อยๆ มันมีอาวุธแล้ว แล้วกิเลสมันหลอกด้วยการเกิดเวทนา กิเลสมันหลอกด้วยความสับสน กิเลสมันหลอก เราจะหาวิธีการต่อสู๊กับเสือ ต่อสู๊กับกิเลส อย่างนี้เป็นกรสับสนใหม่

แต่ถ้าเราไม่มีเสือเลย เราไม่มีอะไรเลย เราไม่ได้ต่อสู๊อะไรเลย เราสับสนกับตัวเราเอง เราย้ายไปย้ายมา อย่างนี้คือสับสน แต่ถ้าเราปฏิบัติแล้วมันไปเจอกิเลส มันไปเจอเสือ มันเจอการต่อต้าน เราจะมีสติปัญญาใหม่ เห็นใหม่ ในการปฏิบัติไม่ใช่ว่าจะย้ายแล้วมันจะสับสนไปหมดเลย

ถ้าเราไม่มีสิ่งใดเลย เราสับสนตัวเราเอง แต่เราทำของเรา เรามีสติปัญญาแล้วเราสับสนใหม่ เราไม่สับสน แต่สิ่งที่มันเกิดขึ้น เวทนามันเกิดขึ้น ทุกอย่างมันเกิดขึ้น กิเลสมันแสดงตัว เราจะต่อสู๊กับมัน อย่างนี้ไม่ใช่สับสน อย่างนี้เป็นอุบาย ถ้ามีสติปัญญาจะมีอุบายต่อสู๊ มีอุบายจัดการกับมัน แล้วการภาวนามันก็จะราบรื่นไป

ข้อที่ ๑ อยากเป็นสัมมาทิฐิ

ข้อที่ ๒ ภาวนาพุทธโธถูกต้องใหม่

ถ้าเราทำคุณงามความดี เราทำความเพียรของเรา ถูกต้อง ถูกต้องก็เป็นสัมมาทิฐิ แต่ถ้ามันเป็นกิเลสมันก็เป็นมิจฉา มิจฉาคือความสงสัย มิจฉาคือความให้เราล้มลุกคลุกคลาน อันนี้มันเป็นคำถามนะ อันนี้คำถาม ๒ คำถาม คำถามนี้จบ ที่นี้คำถามนี้เินาะ

ถาม : เรื่อง “เข้าใจแล้วคิ๊ง”

ขอบคุณค่ะ เข้าใจแล้วค่ะ หลวงพ่อตอบดีมาก

ตอบ : คำว่า “หลวงพ่อดาบสคัมภีร์” คำถามเขาถามเรื่อง “ไปไอชียู” ไซ้ใหม่ ไปไอชียู ไปโรงพยาบาลไปเห็นคนป่วย พอเห็นคนป่วยแล้วไปคิดแทนคนป่วยไป ไปคิดแทนคนป่วยว่า คนป่วยน่าจะทำอย่างนี้ น่าจะมีสติปัญญาอย่างนี้ จะได้ไม่ต้องทุกข์ยากอย่างนี้ แล้วมีความเห็น ว่าเราควรจะให้คนป่วยทำอะไรมันถึงจะได้ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย นี้พูดถึงคำถาม

เราก็ตอบไปว่า ตอบไปแล้วเนาะว่าเราไปเยี่ยมคนป่วย แล้วเราได้ไปเห็นคนป่วย มัน เป็นประโยชน์มาก มันเป็นประโยชน์ นี้ไง เขาไปที่ยวป่าช้า เขาไปพิจารณาอสุภะ พิจารณา ต่างๆ ก็เพื่อประโยชน์นี้ไง เพื่อประโยชน์กับหัวใจเรา เพื่อให้เราสำนึกตน เพื่อให้เรามี สติสัมปชัญญะ

คนเราเวลาศึกษาธรรมมันรู้ชัดตอนที่เราศึกษา แต่สุดท้ายแล้วมันก็จางไป มันก็คิด นอกเรื่องนอกราวไป แต่เวลาเราไปเห็น เราไปเห็นคนป่วย เห็นคนเจ็บไข้ได้ป่วย มันสะเทือน มาก เพราะเราก็ต้องเป็นแบบนั้น

แต่เราเป็นแบบนั้นแล้วเราอยากจะช่วยเหลือเขา อยากจะช่วยเหลือเขา อยากจะให้ทุก อย่างเป็นอย่างที่เราคิด มันไม่ใช่ มันเป็นอย่างที่เราคิดไม่ได้ มันจะเป็นอย่างที่เราคิดได้อย่างไร แต่ถ้ามันเป็นอำนาจบาปกรรมของคน แต่ถ้าคนเขามีสติปัญญาเขาจะคิดว่าเราก็ได้ อย่างครู บออาจารย์เวลาท่านเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา ท่านไปโรงพยาบาล ท่านไปโดยธรรมนะ ท่านไป โดยธรรม สิ่งที่ยังรักษาได้ก็รักษามันไป แต่ถ้ารักษาไม่ได้แล้วท่านก็วางของท่าน ถ้ารักษาโดย ธรรมคือว่าจิตใจมันไม่หวั่นไหวใจ นี้ธรรมสังเวช

แต่ถ้าเราไปดูเขา ถ้าจิตใจของเขาสูงส่ง มันก็เรื่องของเขา ถ้าจิตใจเขาค่ำต้อย เราอยาก ให้รู้เหมือนเรา เราอยากให้เห็นเหมือนเรา แต่เรานี้ได้ เราได้เพราะอะไร เราได้เพราะว่าเรา ศึกษาธรรม แล้วเราศึกษาธรรม เราเป็นชาวพุทธ เราไปเห็นอย่างนั้นบ้าง มันสะเทือนใจเรา เรา ถึงได้เตือนสติใจ

ฉะนั้น ตอบแบบนี้ไง ตอบแบบนี้ว่า นานาจิตตัง จิตใจของเขาสูงต่ำแตกต่างกัน ถ้า จิตใจของคนที่มีสูงมันก็สูงส่งอยู่แล้ว จิตใจคนที่ต่ำต้อย แล้วเราอยากจะทำให้มีความรู้เหมือน เรา ให้สูงเหมือนเรา เราคิดแบบโลกไ้ทางวิชาการให้การศึกษา เขาต้องเข้าใจ เขาเข้าใจแล้ว เขาใช้ไม่เป็น เขาเข้าใจแล้วเขาใช้ประโยชน์ไม่ได้ นี้ก็เหมือนกัน เราจะพูดอย่างไรนะ ถ้าจิตใจ ของเขาไม่เปิดกว้าง จิตใจเขาไม่รับรู้ มันก็เป็นอย่างนั้นนะ

ฉะนั้น เราถึงพูดว่า เราเห็นสิ่งใดแล้วย้อนกลับมา ย้อนกลับมาใจของเราให้เป็นธรรม
สังเวช เห็นสิ่งใดแล้วสะเทือนใจ มันเตือนใจเราไง มันเป็นธรรมสังเวช แต่เราจะไปคาดหมาย
ว่าคนคนนั้นควรได้ประโยชน์อย่างนั้น คนคนนี้ควรได้ประโยชน์อย่างนี้ เราทำอย่างนั้นไป
เราไปแบกโลก พอแบกโลกแล้วมันจะมีปัญหาขึ้นมา

ฉะนั้น เวลาตอบปัญหา ปัญหาอย่างนั้น ถ้าไม่ตอบปัญหาอย่างนั้นมันก็จะบอกว่า ทุก
อย่างเราแก้ไขได้ ทุกอย่างเราทำได้

ใช่ ทำได้จริงๆ เราก็ทำได้ ทำได้ตามกำลังของเราเลย แต่ผลตอบสนอง ถ้าเขาได้
ประโยชน์จากเราหรือเขามีจิตใจที่เป็นธรรม เขาก็ขอบคุณ แต่ถ้าจิตใจเขาเป็นกิเลส จิตใจเขา
เห็นแก่ตัว จิตใจเขาไม่ต้องการ เขาก็หาว่าเราไปยุ่งกับชีวิตเขา

เราทำได้ เราทำได้แน่นอน แต่ผลตอบมาอยู่ที่ว่าเขาเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย มันเป็น
ประโยชน์กับไม่เป็นประโยชน์เท่านั้น ถ้าเท่านั้น นี่ธรรมสังเวช กลับมาดูที่ใจของเรามันก็จบ
ไป เอวัง